

суддя Конституційного Суду України чи Верховного Суду України, Генеральний прокурор України [16, 262].

У прийнятому Верховною Радою України 5 квітня 2001 року новому Кримінальному кодексі України цей перелік доповнено такими посадовими особами: Голови та судді вищих спеціалізованих судів України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Голова Рахункової палати, Голова Національного банку України.

Введено до списку особу громадського діяча, під яким розуміється керівник політичної партії України. Політичні партії мають чітко визначений всеукраїнський статус і повинні бути зареєстровані у Міністерстві юстиції України, згідно з законодавством України [5].

На 1 вересня 2000 року в Міністерстві юстиції України було зареєстровано 105 політичних партій [10, 2], тому визначити, який громадський діяч може виступати потерпілим від злочину, передбаченого статтею 112 КК України не є важким.

Вилучено з переліку заступника Голови Верховної Ради України; формулювання “член Уряду України” змінено на таке, що відповідає чинному законодавству — член Кабінету Міністрів України (ст. 112 КК України).

Встановлення кримінальної відповідальності за посягання на життя державних чи громадських діячів з чітким визначенням у Кримінальному кодексі кола вищих посадових осіб України, які можуть бути потерпілими від злочину, вказаного у диспозиції ст. 112 чинного КК України є відмінною рисою українського законодавства, що відрізняє його від подібних норм країн СНД.

У такій позиції українського кримінального закону, порівняно з КК країн СНД, є свої позитивні і негативні аспекти.

Наприклад, у Кримінальному кодексі Російської Федерації 1996 року стаття, що передбачає відповідальність за посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 277 КК РФ) викладена в загальній формі — без вказівки, які саме посадові особи можуть бути потерпілими від цього злочину.

Як вважають російські юристи-науковці, це можуть бути державні (особи, що займають достатньо високу посаду у державі: представники вищого керівництва Російської Федерації, члени Уряду, заступники міністрів або керівники інших відомств, члени парламенту та інші керівні працівники такого рівня) або громадські діячі (керівники та визначні члени різних громадських організацій та партій) [6, 673-674].

Деякі російські науковці державними діячами називають керівників та відповідальних працівників вищих і місцевих органів влади та управління, депутатів всіх рівнів, керівників міністерств та відомств, голів адміністрацій республік та областей, відповідальних працівників адміністрації Президента Російської Федерації, апарату урядових структур, які послідовно й активно здійснюють свої державні та політичні функції. До громадських діячів віднесено навіть осіб, що беруть активну участь у роботі громадських організацій, партій, незалежно від їх посадового становища [4, 307-308].

Позиція розширення кола осіб, що можуть бути визнані потерпілими від даного злочину, притаманна більшості кримінальних кодексів країн СНД: Модельний КК СНД 1996 року (ст. 298), КК Республіки Казахстан 1997 року (ст. 167), КК Киргизької Республіки 1997 року (ст. 294) [3, 143-181].

Подібну форму викладу диспозиції (без переліку осіб, що віднесені до цих категорій) як варіант статті, що передбачає відповідальність за посягання на життя державного чи громадського діяча була запропонована і у Проекті КК України, підготовленому робочою групою КМ України [11, 6].

На нашу думку, така диспозиція не є вдалою. Невизначеність та суб’єктивність оцінки дають можливість віднести до потерпілих від цього злочину будь-яку особу, яка має більш-менш значні повноваження як у державно-владній, так і суспільно-

політичній сфері. У такому випадку відповідна норма кримінального закону, що встановлює відповідальність за посягання на життя державного чи громадського діяча, може втратити свою специфіку, і її дія може вийти за межі цієї групи злочинів, до якої вона віднесена [3, 40-42].

У чинному українському законодавстві, як вже вказувалося, коло таких осіб є чітким і вичерпним, що не дає можливість так широко тлумачити цей перелік, як у Кримінальному кодексі Російської Федерації та інших згаданих кримінальних кодексах країн СНД та проектах Кримінального кодексу України.

Але Україна знаходиться на етапі активного державотворення — будуть засновуватися нові вищі державні посади, буде змінюватися зміст уже існуючих посад, деякі з них взагалі можуть бути скасовані. Тому, на нашу думку, перелік вищих посадових осіб, що підпадають під кримінально-правову охорону ст. 112 КК України, буде вимагати постійного коригування.

Ми вважаємо, що для виправлення цього недоліку необхідно, насамперед, дати термінологічне кримінально-правове визначення поняттю *державний діяч*.

З урахуванням всього вищезгаданого, ми пропонуємо таку форму викладу даного поняття:

“Державний діяч — це вища посадова особа держави або член вищих органів державної влади, що користується правом ухвального голосу в усіх питаннях, що розглядаються на засіданнях цих органів, якщо це прямо вказано у законах України”.

У такому вигляді це формулювання може бути застосоване у ст. 112 чинного КК України, тоді ця стаття може бути викладена в наступній редакції:

“Посягання на життя вищої посадової особи держави або члена вищих органів державної влади, що користується правом ухвального голосу в усіх питаннях, що розглядаються на засіданнях цих органів, якщо це прямо вказано у законах України та керівника політичної партії України, вчинені у зв’язку з їх державною чи громадською діяльністю...”

Такий спосіб викладу норми надасть можливість залишати незмінною ст. 112 КК України, але слід ураховувати при цьому зміни, що будуть відбуватися у законодавстві України.

Література

1. Кримінальний кодекс України: Офіц. видання. — К.: Видавничий Дім Ін Юре, 2001. — 336 с.
2. Государственные преступления / А. Владимиров, П. Ф. Гришанин, Н. И. Загородников и др. / Под ред. М. И. Якубовича, В. А. Владимирова. — М.: ВШ МООП РСФСР, 1961. — 228 с.
3. Дьяков С. В. Государственные преступления (против основ конституционного строя и безопасности государства) и государственная преступность. — М.: НОРМА, 1999. — 320 с.
4. Дьяков С. В., Игнатъев А. А., Лунеев В. В., Никулин С. И. Уголовное право. — М.: НОРМА-ИНФРА. М., 1999. — 416 с.
5. Закон України “Про політичні партії в Україні” від 5 квітня 2001 року (№ 2350-III) // Голос України. — 12 травня 2001 року. — № 82. — С. 4-5.
6. Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации / Отв. ред. А. В. Наумов. — М.: Юристъ, 1996. — 824 с.
7. Цит. за: Мухаев Р. Т. Политология: учебник для вузов. — М.: ПРИОР, 1998. — 368 с.
8. Ожегов С. И. Словарь русского языка / Под ред Н. Ю. Шведовой. — 14-е изд., стер. — М.: Рус. яз., 1983. — 816 с.
9. Пионтковский А. А., Меньшагин В. Д. Курс советского уголовного права. Осо-

бенная часть. — т. IV. — М.: Государственное издательство юридической литературы, 1955. — 800 с.

10. Появилась новая партия...// "Вечерние вести". — 28 сентября 2000. — С. 2.

11. Проект Кримінального кодексу України (підготовлений робочою групою КМ України) // "Іменем закону". — 16 грудня 1994 року. — №50. — С. 1-16

12. Словник української мови: В 11 т. / Під ред. П. П. Доценка, Л. А. Юрчука. — К.: Наукова думка, 1971. — Т. 2: Г-Ж. — 550 с.

13. Смирнов Е. А. Особо опасные государственные преступления / Вопросы квалификации в связи с применением уголовно-правовой нормы /. — К.: НИ и РИО, 1974. — 180 с.

14. Уголовное законодательство Украинской ССР / Под ред. В. В. Сташиса. — М.: Юр. лит., 1971. — 544 с.

15. Уголовное право УССР. Особенная часть: Учебник/ Под ред. М. И. Бажанова и др. — К.: Вища школа, 1989. — 503 с.

16. Уголовный кодекс Украины: Научно-практический комментарий (ответственные редакторы Яценко С. С., Шакун В. И.). -К.: Правові джерела, 1998. — 1088с.

17. Турецкий М. В. Особо опасные государственные преступления. — М.: Юрид. лит., 1965. — 88 с.

А. С. Сотула

Одесский национальный университет им. И. И. Мечникова,
кафедра уголовного права, уголовного процесса и криминалистики,
Французский бульвар, 24/26, Одесса, 65058, Украина

УГОЛОВНО-ПРАВОВОЕ ОПРЕДЕЛЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО И ОБЩЕСТВЕННОГО ДЕЯТЕЛЯ ПО ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ УКРАИНЫ

РЕЗЮМЕ

При анализе законодательства, посвященного посягательству на жизнь государственного или общественного деятеля, автор пришел к выводу, что в юридической науке не существовало и до настоящего времени не существует четкого обобщающего терминологического определения государственного деятеля. Автором предлагается такое определение и делается вывод о необходимости усовершенствования нормы криминального законодательства Украины об ответственности за посягательство на жизнь государственного или общественного деятеля.

Ключевые слова: уголовное право, уголовная ответственность, посягательство на жизнь государственного или общественного деятеля.